

Muammer İPEK (*)

HZ. MUHAMMED'İN EĞİTİMCİLİĞİ, AHLÂKI VE KİŞİLİĞİ ÜZERİNE

öz

Peygamber Efendimiz hiç okuma-yazma bilmeyen, ümmî, yetim ve Allah'ın eğitiminden başka hiçbir eğitim almamış birisiydi. Fakat buna rağmen O, Cebrail aracılığıyla Allah'tan aldığı eğitimle, genelde insanlık tarihinin, özelde İslâm ümetinin en genelde insanlığın büyük eğitimcisi ve Başöğretmeni idi. Çünkü O, ilahî okul mezunuydu. Çevresindekiler bilmediklerini ondan öğreniyor, bilmediği konularda Cebrail'e ve yine O'nun vasıtasıyla Allah'a sorup öğreniyordu.

anahtar kelimeler

Peygamber, okuma-yazma, ümmî, eğitim, başöğretmen, Cebrail, ilahî okul.

abstract

On the Prophet Muhammad's Education, Moral and Personality

The Prophet Muhammad was an illiterate (ummî) and orphan person who did not received no training other than Allah. Nevertheless, with the education he received from God through the archangel Gabriel, he was the greatest educator and headmaster of human history in general, and the Muslim community in particular, since he graduated from the divine school. Persons around him were learning what they did not know, and he was learning from Gabriel or God.

keywords

Prophet, literacy, illiterate, education, headmaster, Gabriel, divine school.

Giriş – Problem

Çalışmamız, Yüce Allah'ın eğittiği ve Müslüman olsun veya olmasın herkesin Başöğretmeni olan Hz. Peygamber'in örnek şahsiyeti ile birlikte O'nun ideal eğitimciliği ve O'nun uyguladığı evrensel eğitim-öğretim sistemi ve modelini tanıtmaya yönelik olacaktır.

Eğitimde, kimi durumlarda model eğitimci problemi ile karşı karşıyayız. İslâm ümmetinin eğitim-öğretimde en güzel ve ideal örneği Peygamberimiz Hz. Muhammed olduğunu söyleyebiliriz. Sadece eğitim-öğretim ile uğraşanlar değil, bütün Müslümanların hattâ Müslüman olmayanların da kabul etmek durumunda oldukları en ideal ve gerçek bir model öğretmendir. O, evrensel bir eğitim-öğretim sistemi getirmiş ve bütün kalpleri, ruhları, akılları ve nefisleri ideal olana yükseltecek bir mesaj sunmuştur.

Dolayısıyla bu çalışmamızda, asırlar öncesinde uygulanmasına rağmen, çağımızda bile kabul gören, modern ve aynı zamanda inançlı veya inançsız herkes için model olabilecek nitelikteki onun eğitim-öğretim usûlleri, ahlâkı ve kişiliği üzerinde durup, detaylı bilgi vermeye çalışacağız.

Bundan böyle, Hz. Peygamber'imizin karakteristik özellikleriyle birlikte O'nun eğitimciliğine aşağıdaki başlıklarda değinmek istiyoruz.

Hız. Peygamberin Kişiliği

Peygamberimiz (S.A.V.) model bir insandır. Yüce Allah O'nunla ilgili olarak; *"Resûlullah'da sizler için güzel örnek vardır"*¹ buyurmaktadır. O, söylemi ile eylemi bir olan insandır. Bütün davranışları herkese örnek olacak niteliktedir. Bir Âyet-i kerimede de, *"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?"*² ifâdesiyle herkesi ihtar ederek, söylemlerimizin eylemlerimize aykırı düşmemesi istenmektedir.

Peygamber'imizin modelliği sadece müslümanlara yönelik değil, tüm insanlığa ve diğer âlemler için de söz konusudur. Nitekim Cenâb-ı Allah O'nun bu misyonuna şöyle işaret etmektedir: *"Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."*³

Âyet-i Kerîme'lerden de anlaşılacağı üzere, Hz. Peygamber'imizi Allah-u Teâlâ güzellikçe ve ahlâkça en yüksek mertebede yaratmıştır. O'nun hayatı, edep ve terbiyenin, yüksek ahlâk ve faziletin âmeli olarak bir görünüşü idi. O'nun bütün düşünceleri, insanları dünya ve âhirette huzur ve saadete ulaştırıyordu. Bütün hayatında sözü ile, işi ile ve her hali ile insanlar içinde en güzel ve en yüksek bir fazilet örneği olmuştur. Dünya ve âhirette mesut olabilmek için herkesin O'nu kendisine örnek alması, O'nun ahlâkıyla ahlâklanması, O'nun gösterdiği yoldan yürümelerinde fayda vardır.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'de; "Sen elbette üstün bir ahlâka sahipsin"⁴ ifâdesiyle Yüce Allah'ın övgüsüne mazhar olan Peygamberimizin ahlâkı, Kur'ân ahlâkı idi. Nitekim Hz. Âişe bir soru üzerine Hz. Peygamberin ahlâkının Kur'ân ahlâkı olduğunu belirtmiştir.⁵ Peygamberimizin bizzat kendisi de güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildiğini buyurmuşlardır.⁶ Söz konusu üstün şahsiyet sahibi ve herkese örneklik teşkil etmesinin yanında Kur'ân-ı Kerîm'de Yüce Allah kendisini, sadece Müslümanlara değil bütün insanlığa ve âlemlere rahmet olarak"⁷ göndermiştir. Çünkü O, insanları hidayete ulaştırmak, doğru yolu uygulamalı olarak gösterip, dünya ve âhirette mutluluğa ermelerini sağlamak için gönderilmiş bir rahmet peygamberidir.

O'nun getirdiği Kur'ân çağlar üstü evrensel bir kitaptır. Soy, sop, ırk veya kültürel çevre farkı gözetmeksizin bütün insanlığa hitap etmekte, herkese doğru yolu göstermektedir. Akıl ve sağduyuya hitap edip insanları birlik, beraberlik, kardeşlik, adalet, eşitlik ve yardımlaşmaya çağırmaktadır. Âlemlere rahmet olmasının bir sonucu olarak insanlara birbirlerini, hayvanları, bitkileri sevmeyi ve ekolojik dengeyi korumayı tavsiye etmiştir. İnsanlara kurtuluş ve mutluluğa erme yollarını öğreten yine O'dur. O'nun vasıtasıyla insanlar dünya ve âhîret hayatı bakımından bir çok iyilik elde etme imkanı bulmuşlardır. O geldiği zaman insanlık onuru çiğneniyor, insanlar tanrı diye elleriyle yaptıkları putlara tapıyor, kız çocuklarını diri diri toprağa gömüyorlardı. Yüce Allah insanları bu batıl inançların kiskacından kurtarmak, onları düşüncede, inançta ve toplumsal hayatta özgürlüğe kavuşturmak amacıyla Hz. Peygamberi göndermiştir. O getirdiği dini ve ahlâkî prensipler sebebiyle insanlık için bir rahmet olmuştur. Nitekim kendisi de bir hadisinde, "Ben bir rahmet ve hidayet rehberiyim"⁸ buyurmuştur.

Rahmet ve hidâyet rehberi olan Peygamber'imizin herkese örneklik teşkil edecek ve herkesi kucaklayacak mahiyette O'nun sonsuz şefkat ve merhamet timsâli oluşunu Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'de şu ifâdelerle bize haber vermektedir: "Sen onlara sırf Allah'ın lutfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güvân, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever."⁹

Peygamberimizin karakteristik özellikleri ve üstün ahlâkı bağlamındaki muhtelif Âyetlerde görüldüğü üzere bu Âyette de Hz. Peygamberimizin büyüklüğü; yüksek ahlâkı ve yüreğinin katı olmadığı, aksine şefkat ve merhametle dolu olduğu ifâde edilmektedir. Zira kaba ve katı kalpli bir kimse başka erdemlere sahip olsa da muhataplarında nefret uyandırır. İnsanlar böyle bir kimseyi dinlemek istemezler veya onun arkadaşlığına katlanamazlar. İslâm gibi evrensel bir mesaj getiren, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan ve yüce bir ahlâk üzere bulunduğu bildirilen bir Peygamberin bu kötü vasıfları taşıması düşünülemez. Âyetteki ifâdeler, Peygamber'imizin yüce ahlâkının, şefkat ve merhametinin, aynı zamanda uygulamalarının ve yaşam tarzının kanıtıdır.

Burada yeri gelmişken vurgulanması gereken nokta ise; zaten İslâm'ın eğitim metotlarından biri de affetmektir. Hoşgörülü olmaktır. Yerine göre af, cezadan daha etkili olur.¹⁰

Peygamber'imizin üstün ahlâk ve kişilik ile ilgili niteliklerinden olan şefkat ve merhamet bağlamında bir Âyette; "bütün varlıklar için rahmet"¹¹ olarak nitelenen Resûl-i Ekrem'in müminlere karşı tutumuna ve hissiyatına ağırlık verilen bir başka Âyette O, Allah Tealâ'nın iki güzel ismi ile, raûf ve rahîm olarak nitelenmiştir; raûf "çok-şefkatli", rahîm "çok merhametli"¹² demektir. Yüce Allah'ın hiçbir Peygamber'ini kendi isimlerinden ikisiyle birlikte anmamış olduğu dikkate alınırsa O'nun Rabb'imizin katındaki derecesi daha iyi anlaşılır.¹³ Aynı zamanda Kur'ân ve Sünnet'te kendisiyle alakalı bahis konusu edilen nitelik ve özelliklerinin ilâhî kaynaklı misyonu ve vizyonu ile başöğretmenliğe lâyık oluşu bir kez daha kanıtlanmış olmaktadır. Zira ideal bir öğretmende sıradan insanlara göre üstün vasıf ve nitelikler bulunması eğitimciliğin olmazsa olmazlarından.

Hz. Peygamber, kendisini eğitenin Hz. Allah olduğunu, en iyi şekilde eğitildiğini, dolayısıyla da ideal eğitimciliğine kendi ifâdesiyle şöyle işaret buyurmaktadır: "Benim Rabbim en güzel bir şekilde terbiye etti."¹⁴ diyen Peygamber'imiz, bir eğitimci olarak farklı özelliklere sahipti ve kanaatimizce Başöğretmenliğin vasıfları şunlar olmalıdır:

1. Başöğretmen, öncelikle ahlâklı olmalı ve,
2. Güvenilir,
3. Sabırlı,
4. Merhametli,
5. Mütevâzı',
6. Kolaylaştırıcı,
7. Güzelleştirici,
8. İyi niyetli,
9. Hoşgörülü,
10. Anlayışlı,
11. Adaetli,
12. Pozitif,
13. Tatlı dilli ve güler yüzlü,
14. Soru sorulmasına kızmamalı,
15. Söz ve davranışları güzel,
16. Sözünü tutmalı, vaadini yerine getirmeli,
17. Cömert ve eli açık,

18. Eğitim anlayışında şiddete yer vermemeli,

19. Öğrencileri bıktırmamalı, usandırmamalı,

20. Öğrettiği kişilerin yaşını, kapasitesini ve konumunu dikkate almalıdır.¹⁵

Çalışmamızın başında da ifâde ettiğimiz gibi, Peygamberimiz, büyük bir muallim ve başöğretmendi. O'nun öğretmen oluşunu Yüce Allah Kur'ân'da şöyle te'yîd etmektedir: "Ümmîler arasından, kendilerine Âyetleri okuyan, onları arıtan, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Onlar, daha önce, şüphesiz apaçık bir sapıklık içinde idiler."¹⁶

Bu Âyet-i Kerîmede; Peygamber'lerin temel görevi Allah'ın Âyetlerini okuma yani aldığı vahyi olduğu gibi bildirme, insanları arındırma onların rûhen yücelmeleri, davranış güzelliğine erişmeleri ve insana yaraşmayan hallerden kurtulmaları için onları eğitme, tebliğ ve eğitimle yetinmeyip aynı zamanda öğretme ve açıklama, kitabı ve hikmeti öğretme şeklinde özetlenmekte, Resûl-i Ekrem'in yalnız ilk muhataplarına değil daha sonra geleceklere de elçi olarak gönderildiği belirtilmekte, Peygamber ve vahiy gönderme veya peygamberlik görevi vermenin ilâhî bir lutuf olduğu, bunun da en çok Allah'ın dilemesine bağlı bulunduğu bildirilmektedir.¹⁷

Buraya kadar Peygamber'imizin ve diğer Peygamber'lerin misyonuna bu kısa değinmeden sonra çalışmamızın özünü yansıtacak olan, İslâmî eğitim-öğretim kitabımız Kur'ân'daki eğitim-öğretimle ilgili Âyetleri kategorize etmekte yarar görüyoruz.

Hiz. Peygamber, İlmi Nasıl Tahsil Etti ?

Ümmî olan, Yüce Allah'ın evrensel eğitim-öğretim kitabı Kur'ân ve vahiy okuluğunun dışında hiçbir şekilde tahsil hayatı yaşamayan Hiz. Peygamberi ve O'nun şahsında, özelde kendisine inananları, genelde tüm insanlığı ve âlemleri muhatap alan İslâmî eğitim sisteminin evrensel ve ebedî müfredat programının eğitim-öğretim ve terbiye ile ilgili yanının açılımı mesabesindeki Kur'ân Âyetlerini kategorize edecek olursak; Kur'ân'da öğrenme ve öğretmeyle ilgili Âyetlerin konuları yönünden şu bölümlere ayrılarak sıralanabilir:

- Okuma-yazma-kalem-den bahsededen Âyetler.
- Ümmîlikten bahsededen Âyetler.
- İnsan bilgisinin değeriyle ilgili Âyetler.
- Bilim (ilim)den, bilgin (âlim)lerden bahsededen Âyetler.
- İnsan yetiştirmeyle ilgili Âyetler.
- Huylar (ahlâk), töreler (âdâb, edebler) ile ilgili Âyetler.¹⁸

Hz. Peygamber'in İlâhî Vahiy ile Eğitilişi

Ümmî Peygamber'imizin öğrenim, öğretim (eğitim) şeklini özetler mahiyette sıralamış olduğumuz yukarıdaki noktalar ekseninde, Hz. Peygamber'in Cebrail aracılığıyla ilâhî vahiy ile öğretilip eğitildiğini bizzat Kur'ân Âyetlerine başvurarak açıklığa kavuşturalım.

Hz. Peygamber'e Hira mağarasında ilk inen vahiy okumakla ilgili olup, ona ve onun şahsında bütün müslümanlara okumayı emretmiş, onları kalemle yazmaya ve ilimle gelişip yetkinleşmeye teşvik etmiştir. İlk vahyin "oku" emriyle başlaması ve bu emrin iki defa tekrar edilmesi¹⁹ okumanın ve bilmenin dinde ve insan hayatında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Kur'ân'ın, canlılar arasında insanın farklı ve üstün yerini onun öğrenme özelliği ile tanımlaması son derece anlamlıdır.

Hepimizin bildiği gibi her hangi bir ilim tahsilinde temel araç-gereçlerden bir tanesi ve en önemlisi okur-yazar olmaktır. Zira her hangi bir konu ile ilgili notlar almak, alıştırmalar yapmak, birtakım kural ve formülleri ezberlemek gerekebilir. Söz konusu dersin zihinde kalması ve pekişmesi için ödev yapılması, unutmamak için de tekrar tekrar okunması gerekir. Ne var ki, ümmî ve seçkin öğrenci Hz. Peygamber'e; *"Sana okutacağız ve Allah dilemedikçe unutmayacaksınız. O, açık olanı da bilir, gizli olanı da."*²⁰ ifâdesiyle, *okuma bilmeseye dahi okutulabileceği, okutulan şeylerin de unutturulmayacağı garantisini verilmektedir.*

*Hz. Peygamber, gelen vahiyi hemen hafızasına yerleştirmek için tamamlanmasını beklemeden diliyle tekrarlıyordu. Allah Teâlâ; "Vahiyi tam alma telaşını yüzünden dilini kıyılatma. Onu zihninde toplayıp okumanı sağlama işi bize aittir. O halde onu okuduğumuz zaman sen onun okunuşunu takip et. Sonra onu anlatmak elbette bize aittir."*²¹ ifâdesiyle ona vahiy geldiğinde nasıl davranması gerektiğini öğretmiştir. Böylelikle adeta ilâhî eğitim-öğretim rahlesi ve disiplini ile muhatap olmuştur. Okuma-yazmayı konu alan diğer Kur'ân Âyetleri şunlardır: (16 Nahl, 96-104), (Şu'arâ, 196-200), (Yunus, 94-95), (İsrâ, 71-72, 106-107, 13-14), (A'raf, 203), (İnşikak, 20-21), (Lokman, 27-28), (Âl-i İmrân, 44).

Kur'ân'a Göre Kalem ve Yazının Önemi

Resûlullah'ın ilâhî vahiy ile eğitilmesi, kendisinin model eğitimciliği bağlamında eğitim-öğretim faaliyetlerinde en önemli unsurlardan kalem ve yazıya vurgu yapılmıştır. Çünkü kalemde sayılamayacak kadar çok ve büyük faydalar vardır. Kalem vasıtasıyla ilimler tedvîn edilmiş, hikmetler kaydedilmiş, öncekilerle ilgili haberler, bilgiler zaptedilmiş, Allah tarafından indirilmiş olan kutsal kitaplar yazılmıştır. Kısaca uygarlıklar kalem sayesinde süreklilik kazanmış, kuşaktan kuşağa aktarılmış, Allah, kalem vasıtasıyla insana bilmediklerini öğreterek onu cehalet karanlığından kurtarmış, ilmin aydınlığına kavuşturmuştur.²²

Yine Kur'ân'da, ilme ve ilim ehline yer verilmiş. De ki: *"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"*²³ ifâdesiyle ilim ve ilim sahiplerinin değeri vurgulanmıştır.

Hangi konuda olursa olsun ilmin yani doğru bilginin Allah katında mutlak bir değer taşıdığı anlaşılmaktadır. Esasen iman da ilim sayesinde kazanılır. Kur'ân-ı Kerim'de gerek dinî gerekse din dışı konularla ilgili olarak ilim kelimesi ve türevlerinin 750 defa geçmesi bilginin ve bilme faaliyetinin önemine işaret eder. Kendisini de Allah'tan gelmiş bir bilgi olarak tanıtan Kur'ân *"Rabbim, ilmi mi arttır"* diye Allah'a duâ etmemizi öğütler. Hz. Peygamber de ilmi övmüş ve teşvik etmiştir.²⁴ Âlimleri Peygamber'lerin vârisleri olarak gösteren hadis²⁵ bilginin değeri yanında ilim adamlarının bilgilerini insanlığın hayrına kullanmakla sorumlu olduklarına da işaret eder. Buna göre, ilim bizâtihî bir değer olsa da bir çok hadiste ilmin amelle bütünleşmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.²⁶

Buraya kadar açıklamaya çalıştığımız üzere, Ümmî Peygamberi âlemlere rahmet olarak gönderen ve onu ilâhî vahiyle eğiten, ideal başöğretmenliğe kendisini hazırlayan eğitim kurumu işte bu ilâhî okul, Kur'ân Okulu'dur. Bahis konusu Kur'ân Okulu'nun kendine has eğitim-öğretim metotlarını en ince teferuatına kadar öğrenmiş, özümsemiş, tavizsiz ilke ve prensipler olarak kendisine düstur edinmiştir. O'nun izlediği Kur'ânî veya İslâmî eğitim-öğretim metotlarına burada yer veriyoruz.

Peygamberimizin Eğitim-Öğretim Metodları

Hz. Peygamber'in her türlü hareketi, davranışları ve ahlâkı, Kur'ân'ın aynısı yani Kur'ân ahlâkıydı. Dolayısıyla toplum içindeki tüm aktivite ve uygulamaları Kur'ân'ın canlandırılmışı gibi idi. O, İslâmı anlatması ve bazı mesajları etrafındakilere aktarması sırasında yerine ve duruma hatta kişilere göre birçok metot kullanmış ve uygulamıştır. Bunlardan bir kaçını kısa kısa tanıtmaya çalışacağız.

a) Tebliğ Metodu

Tebliğ kelimesi sözlükte, bir bilgiyi, bir haberi insanlara ulaştırmak, açıklamak demektir. Terim olarak ise Allah'ın emirlerini, İslâm dininin temel esaslarını insanlara anlatma ve açıklama anlamını taşımaktadır. Yüce Allah'ın İslâmı tebliği ile alakalı Hz. Peygamber'e buyruğu meâlen şöyledir: *"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan O'nun mesajını iletmemiş olursun."*²⁷

*Âyet-i Kerîme'de Yüce Allah, Hz. Peygamber'den ilahî mesajı eksiksiz tebliğ etmesini talep etmekte, O'ndan elçilik görevini tam olarak yerine getirmesini istemektedir. Yine tebliğ ile ilgili bir başka Âyette de; "Peygamberin görevi, tebliğ etmekten ibarettir."*²⁸

Bu Âyetlerden, tebliğin açık ve net, fakat zorlanmadan bildirme ve anlatma işi olduğu anlaşılmaktadır.

b) Davet Metodu

Bu metot, dini emir ve hükümlerin muhataplarına aktarılması ve izah edilmesi sırasında, ikna edici güzel sözler, davranışlar sergileyerek, tüm güzel maharetler kullanılarak yapılan faaliyettir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de Yüce Allah Hz. Peygambere hitaben; "Rabbimin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et; onlarla en güzel yöntemle tartış."²⁹ Âyetiyle tavsiyelerde bulunmuştur. Âyette genel olarak davet ve tartışma konusunda bir yöntem bilgisinin verildiğini görmekteyiz. Başka bir ifâdeyle Âyet farklı seviyelerdeki insanlara yönelik olarak özelde İslâm davetinin, genelde ilmî ve fikri tartışmaların, eğitim-öğretimin başlıca yöntemlerini özetlemektedir.³⁰

c) Tadrîcî Öğretim Metodu

Hz. Peygamber, muhataplarına İslâmî bilgileri ve hükümleri fırsat bulduğu anda hemen topyekün bildirmeye, anlatmaya çalışmayıp, peyderpey tebliğ etmeyi yeğliyordu. Bu öğretim yöntemini uygulayarak, karşısındakileri yormadan, bıktırmadan öğretiyor ve eğitiyordu. Muhataplarının psikolojik durumlarına bakarak öğretmek istediklerinin dozajını ayarlıyordu. Zira O, aynı zamanda iyi bir psikolog idi.

d) İsticvâb Metodu

İnsan, yaratılışı gereği, bilmediğini bir bilene sorma ihtiyacı hisseden varlıktır. Bu hikmete binaen, yarattıklarını en iyi bilen Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'inde; "Eğer bilmiyorsanız bilgi sahibi olanlara sorunuz"³¹ meâlindeki Âyetle Peygamber efendimizin şahsında, insanları bilmedikleri şeyleri bilenlere sormaya yönlendirmiş ve teşvik etmiştir.

İnsanlık tarihinin en büyük eğitimcisi Hz. Muhammed (s.a.v.) ashabını eğitirken isticvab metodunun bütün boyutlarını kullanmıştır. O her zaman sorulara açık olduğu gibi, İslâmı öğrenenlerde büyük bir soru sorma isteği de uyandırmıştır.³²

Hz. Peygamber, Kur'ân Âyetleri vasıtasıyla tatbik etmesi tavsiye edilen temel eğitim-öğretim metodlarına bir nebze değindik. O, muhatapın psikolojik durumunu ve öğretilmesi istenen bilgiye göre de bir çok metod ve yöntemler kullanmıştır. Bunlardan bir kaçısı şunlardır: Tartışma Metodu, Örnek olma, Model sunma, Temsîlî Anlatım, Özendirme-Sakındırma (Terğîb-Terhîb) ve Tekrarlayarak Belletme Metodlarıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

Hz. Peygamber, okur-yazar olmayan Ümmî muallim Peygamber idi. Yüce Allah O'nu Ümmî olmasına rağmen, ümmeti için hem muallim, hem de peygamber olarak göndermiştir. O, insanoğlundan hiçbir şekilde tahsil görmemiş, sadece Cebrail aracılığıyla Allah'ın rahle-i tedrisatında öğrenim görmüş, kendi ifâdesiyle de en iyi şekilde eğitim görmüş, öğrendiklerini aynen ümmetine aktarmıştır.

Böyle olunca Kur'ân-ı Kerîm, özelde O'nun ilâhî okulunun, genelde ise Ümmet-i Muhammed'in yani biz Müslümanların Kutsal ders, tecrübe ve hayat kitabıdır. Diğer taraftan Hz. Peygamber'in Sünnet-i seniyyesi ve hadis-i şerifleri, ayrıca söz konusu İslâm okulunun diğer ders araç-gereçleri mesabesinde dir. O'nun tüm söylem ve eylemleri, Yüce Allah'ın otokontrolü altında idi. Nitekim Yüce Allah'ın; *"O, kendisine vahiy inmedikçe boş yere konuşmaz"*³³ meâlindeki âyeti bunu gayet açık bir şekilde ifâde ve te'yîd etmektedir. Bütün bunlarla birlikte O, konumuzun akışı içerisinde ifâde ettiğimiz üzere, herkese örnek olabilecek vasıf ve niteliklerle bezenmiş ideal bir muallim, ümmî olmasına rağmen herkesin ahlakını düzeltmek için peygamber olarak gönderilmiştir. Her hâl-ükârda insanların eğitim-öğretim vasıtasıyla doğru yolu bulacaklarını vurgulamış ve bu uğurda canı pahasına maddî-manevî her çareye başvurmuştur.

Müslümanlar Peygamberimizi örnek alsalar, ilim ve teknoloji ile İslâm ahlakına önem verseler gelişmiş ülkelerle yarışabilirler. Zira Yüce Allah Kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerimde ilk olarak okumayı emretmiş, dolayısıyla da ilme ve ilim adamına atfettiği değeri vurgulamıştır. Ama burada ilme gönül verenlerin âlimliğin sıradan bir meşguliyet olmadığını, ilmin Peygamber mirası olduğunun farkında olmalarında zaruret vardır. Nitekim Peygamber efendimizin ilim talebeleri ve âlimlerle alakalı şu Hadis-i şerifi konumuzu özetler mahiyettedir: *"Şüphesiz ki melekler, yaptığı işten hoşlandıkları öğrenciler için kanatlarını yollara sererler. Muhakkak ki sudaki balık dahil yerde ve gökte bulunan bütün varlıklar. Âlimlerin günahlarının bağışlanması için dua ederler. Âlimin ibadetle meşgul olana üstünlüğü, dolunayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Şüphesiz ki âlimler, peygamberlerin varisleridir. Peygamberler, miras olarak altın ve gümüş bırakmazlar, onlar ancak ilmi miras bırakmışlardır. İlmi alan, büyük bir nasip elde etmiştir."*³⁴

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızı vatana, millete bağlı, hakka-hukuka riâyet eden, kutsal değerlerimize sahip çıkan kişiler olarak topluma kazandırmak istiyorsak, eğitim programlarımızın her kademesinde örnek insan ve örnek öğretmen Hz. Peygamberimizin hayatı ve kişiliği gözardı edilmeden sistemde yerini almalıdır. Öğretmenlerimiz de aynı şekilde Peygamberimizin davranışlarını esas alıp O'nun başarılarını örnek almalı, her an için kendilerini yenilemeye çalışmalı, öğretmeyi ve öğrenciyi sev-

melidir. Çünkü, öğretmekten zevk alan öğretmenler kapasitelerinin tamamını kullanabilirler, daha sabırlı olabilirler. Öğretmeyi sevmiyorsa bir öğretmen, öğrenebilecek olanların bir kısmı öğrenemeyecek, öğretebileceklerinin bir kısmı da kendisinde kalacak demektir.

Öğretmeyi seven öğretmenler, bedensel olarak biraz daha fazla yorulular da ruhsal olarak daha az yorulurlar.

Başarılı öğretmenlerin sayısı arttıkça başarılı insanlarımızın ve kurumlarımızın da sayısı artacaktır. Gelişen öğretmen, gelişen toplumdur. Kısaca öğretmenlik, gönül ve sevgi işidir.³⁵

Notlar

- (*) Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü Arap Dili ve Belâğati Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi
- 1 Ahzâb, 33/21.
 - 2 Sâf, 61/2.
 - 3 Enbiyâ, 21/107.
 - 4 Kalem, 68/4. Bkz: Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıci vd. *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, D.İ.B. Yay., c.V, ss. 439-431.
 - 5 Müslim, "Müsafirin", 139.
 - 6 Muvatta, "Hüsnü'l-Huluk", 8.
 - 7 Enbiyâ, 21/107; Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Yaşar Yiğit, *Model Şahsiyet Olarak Hz. Peygamber ve Hoşgörüsü*, D.İ.B.Yay./586, Ankara 2007.
 - 8 Darimî, Sünen, "Mukaddime", 3. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz: Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıci vd. *a.g.e.* c.III, Ankara 2007, s. 704-705.
 - 9 Âl-i İmrân, 3/159.
 - 10 Karaman, Çağrıci vd. *a.g.e.*, c.I, s.700, Ankara 2006.
 - 11 Enbiyâ 21/107.
 - 12 Tevbe 9/128.
 - 13 Konu ile alakalı geniş bilgi ve değerlendirme için bkz: Karaman, Çağrıci vd. *a.g.e.* c.III, s.78.
 - 14 Abdullah Özbek, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed (S.A.V.)*, Selâm Yayınevi, Konya 1995.
 - 15 İbrahim Halil Er, *Peygamber Efendimizin Eğitim Metodu*, Anıl Grup Matbaacılık, 2. Baskı, 2010, Ankara, s.59. Ayrıca bkz: Ali Erkan Kavaklı, *En Sevilen Öğretmen Hz. Muhammed*, Nesil Yayınları, İstanbul 2006, ss. 33-36.
 - 16 Cum'a, 62/2. *Ümmî*: Büyük çoğunluğu okuma-yazma bilmeyen Araplar veya kendilerine âit ilâhî bir kitabı olmayan topluluk anlamlarında kullanılır. Bkz: Karaman, Çağrıci vd. *a.g.e.* c.V, s.344; *Ümmî* kavramının diğer farklı kullanımları için ayrıca bkz: A'raf, 7/157,158; Âl-i İmrân, 3/20,75; Bakara, 2/78,269.
 - 17 Karaman, Çağrıci vd. *a.g.e.*, c.V, s. 344, Cum'a, 62/2.
 - 18 Nevzat Ayasbeyoğlu, *Kur'ân-ı Kerim'in Eğitim ile İlgili Âyetlerinin Tahlîli*, M.E.B.,Yay., 2142, İstanbul 1991, s. 63.
 - 19 'Alak, 96/1-5.

- 20 A'lâ, 87/6-7.
- 21 Kıyâme, 75/16-19; Konu ile ilgili açıklama için bkz: Karaman, Çağırıcı vd. *a.g.e.* c.V, s. 508-509.
- 22 Konu ile ilgili açıklama ve değerlendirme için bkz. Karaman, Çağırıcı vd. *a.g.e.* c.V, ss. 652-653.
- 23 Zümer, 39/9.
- 24 Tirmizî, "İlim", 19; Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. Karaman, Çağırıcı vd. *a.g.e.*, c. IV, s. 603.
- 25 Buharî, "İlim", 10.
- 26 Karaman, Çağırıcı vd. *a.g.e.*, c. IV, s. 603.
- 27 Mâide, 5/67.
- 28 Mâide, 5/99.
- 29 Nahl, 16/125.
- 30 Konu ile alakalı ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz: Karaman, Çağırıcı vd. *a.g.e.*, c. III, s. 453.
- 31 Nahl, 16/43.
- 32 Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: M. Zeki Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler ve Buldurma Yöntemi*, Karakoç Yayınları, Ankara 1998, s. 197; Mehmet Tütüncü, *Türk-İslâm Eğitimsicisi Zernüçî*, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İzmir 1984.
- 33 Necm, 53/3.
- 34 Tirmizî, ilim, 19; Konu ile alakalı bilgi için bkz: Ali Erkan Kavaklı, *En Sevilen Öğretmen Hz. Muhammed*, Nesil Yayınları, İstanbul 2006, s.105; Recep Şükrü Apuhan, *Etkili Öğretmenin Temel Davranışları*, Timaş Yayınları, İstanbul 2002; Muammer İpek, *El-Câhız'ın (Risâletü'l-Muallimîn) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993.
- 35 Konu ile alakalı bilgi için bkz: Apuhan, *a.g.e.* ss.30-41.

Kaynaklar

- Apuhan, Recep Şükrü, *Etkili Öğretmenin Temel Davranışları*, Timaş Yayınları, İstanbul 2002.
- Ayasbeyoğlu, Nevzat , *Kur'ân-ı Kerim'in Eğitim ile İlgili Âyetlerinin Tahlili*, M.E.B. Yay., 2142, İstanbul 1991.
- Aydın, M. Zeki, *Din Öğretiminde Yöntemler ve Buldurma Yöntemi*, Karakoç Yayınları, Ankara 1998.
- Er, İbrahim Halil , *Peygamber Efendimizin Eğitim Metodu*, Anıl Grup Matbaacılık, 2. Baskı, 2010 Ankara.
- İpek, Muammer, *El-Câhız'ın (Risâletü'l-Muallimîn) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993.
- Karaman, Hayrettin- Çağırıcı, Mustafa vd. *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, D.İ.B. Yay., c.I, III, IV, V Ankara 2007-2008.
- Kavaklı, Ali Erkan, *En Sevilen Öğretmen Hz. Muhammed*, Nesil Yayınları, İstanbul 2006.
- Özbek, Abdullah, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed (S.A.V.)*, Selam Yayınevi, Konya 1995.
- Tütüncü, Mehmet, *Türk-İslâm Eğitimsicisi Zernüçî*, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İzmir 1984.
- Yiğit,Yaşar, *Madel Şahsiyet Olarak Hz. Peygamber ve Hoşgörüsü*, D.İ.B.Yay./586, Ankara 2007.